

UMUMIYTA'LIM MUASSASALARIDA YOSHLARNI HARBIY TAYYORGARLIK TIZIMINI SHAKLLANTIRISH VA ROJLANTIRISHNING PEDAGOGIK TAHLILI

Axatov Samariddin Aliqulovich

O'zMU harbiy tayyorgarlik o'quv markazi o'qituvchisi, rezervdagi mayor

***Abstract:** in our country, measures aimed at forming a mature generation, educating young people to be morally and physically healthy, and to turn them into active participants in the ongoing reforms are being implemented consistently, including branches of modern higher education institutions and prestigious foreign universities.*

***Key words:** education, military training, discipline, attitude, upbringing, state, educational object, physical education, sport.*

***Annotatsiya:** mamlakatimizda barkamol avlodni shakllantirish, yoshlarni ma'naviy axloqiy va jismonan sog'lom etib tarbiyalash, ularni olib borilayotgan islohotlarning faol ishtirokchisiga aylantirishga qaratilgan chora-tadbirlar izchil amalga oshirilmoqda. jumladan, zamonaviy oliy ta'lim muassasalari hamda nufuzli xorijiy universitetlarning filiallari tashki etilmoqda.*

***Kalit so'zlar:** ta'lim, harbiy tayyorgarlik, intizom, munosabat, tarbiya, davlat, ta'lim ob'ekti, jismoniy tarbiya, sport.*

Kirish

Ta'lim muassasalarida o'rnatilgan intizom ta'lim muassasalari jamoasini jipslashtirish, ta'lim muassasasi ichki hayoti va faoliyatining mo'tadil kechishini ta'minlaydi. Intizom o'quvchilardan hamjihatlik asosida faoliyat olib borish, o'quv yurti manfaati uchun birgalikda kurashish, rahbariyat hamda vakolatli o'quvchilar organlari, uning a'zolari talablarini to'g'ri talqin etish va ularning bajarilishini talab etadi. Ongli intizom kursantlarning o'qish va mehnat faoliyatiga ongli

munosabatda bo'lish, o'quv yurti ichki tartib intizomiga bo'ysunish ,jamoatomonidan topshirilgan topshiriqni bajarishga vijdonan

Yondashgan holda xulq-atvor me'yorlariga qat'iy rioya etish zarurligini tushunib olishlari va ularga o'z ixtiyorlari bilan itoat etish ko'nikmalarining hosil bo'lishiga sharoit yaratadi.

Tarbiya jarayonida talabalarning hayoti va faoliyatini pedagogik jihatdan to'g'ri uyushtirish g'oyat muhimdir. Faoliyat jarayonida talaba tashqaridan kelayotgan tarbiyaviy ta'sirlarga nisbatan ma'lum munosabatda bo'ladi. Bu munosabat shaxsning ichki ehtiyoj va xohishlarini ifodalaydi. Psixolog va pedagoglarning tadqiqotlari shaxsga tashqi omillarning (xoh salbiy, xoh ijobiy) ta'siri bolaning ularga munosabatiga bog'liqligini ko'rsatadi.

Talabalar faoliyatini uyushtirishgina emas, balki tarbiyalanuvchining bu faoliyatga nisbatan turli kechinmalarni qanday anglashi, baholashi, his qilishi, ulardan o'zi uchun nimalarni olayotganligini bilishi zarur. Zero, tarbiya ijtimoiy munosabatlarning murakkab lashib borishi asosida kechadi. Tarbiya jarayonida talabaning ongigina emas, balki his tuyg'ularini ham o'stirib borish, unda jamiyatning shaxsga qo'yadigan axloqiy talablariga muvofiq keladigan xulqiy malaka va odatlarini hosil qilish lozim. Bunga erishish uchun o'quvchining ongi, hissiyoti va irodasiga ta'sir etib boriladi. Agar bularning birortasi e'tibordan chetda qolsa, maqsadga erishish qiyinlashadi. Tarbiya jarayoniga o'qituvchi rahbarlik qiladi. U talabalar faoliyatini belgilaydi, ularning ijtimoiy jarayonda ishtirok etishlari uchun shart-sharoit yaratadi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Davlatimizdagi umumta'lim tashkilotlari faoliyatini tarixiy pedagogik va bibliografik jihatdan o'rganish shuni ko'rsatdiki, yoshlarning harbiy tayyorgarligi uning tarkibiy qismi bo'lib xizmat qilgan. Shunga qaramay, o'rganilayotgan jarayonning mohiyatini asoslash, qoida tariqasida, uning turli tomonlarini taqdim etishni, uni o'qitishni har tomonlama aniqlash va tahlil qilish uchun emas, balki sinfda va darsdan tashqari vaqtda amalga oshiriladigan tadbirlar ro'yxatini o'z

ichiga oladi. Amalga oshirilgan pedagogik tadqiqotlar, shu jumladan umum ta'lim tashkiloti sub'ektlari faoliyatini maqsadli kuzatish, shuningdek, umumta'lim muassasalarida yoshlarni harbiy tayyorgarlik muammolari bo'yicha boshqa tadqiqotlarning fikrlarini o'rganish shuni aniqlashga imkon berdi. uning mohiyati, tuzilishi va mazmunini asoslab berish.

Ushbu talablar umumta'lim muassasalarida yoshlarni harbiy xizmatga tayyorlash bo'yicha tadbirlar uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Umumta'lim muassasalarida yoshlarni harbiy xizmatga tayyorlash tizimining muhim elementlaridan biri va shu bilan birga uning samarali faoliyat ko'rsatishi uchun shart-sharoitlar ham mazkur faoliyat sub'ekti hisoblanadi. Bugungi kunda ularga quyidagilar kiradi:

davlat organlari; jamoat (faxriylar tashkilotlari, askarlar onalari qo'mitalari va boshqalar) diniy tashkilotlar; turli vazirliklar va idoralar, masalan: harbiy komissarliklar va harbiy patrul bo'linmalari; madaniyat va san'at organlari; ommaviy axborot vositalari va boshqalar. Ularning samaradorligi bugungi kunda talab darajasiga to'g'ri kelmaydi va ko'pincha tarqoq. Boshqa tomondan, yoshlarni harbiy xizmatga tayyorlashga umumiy ta'limning barcha bosqichlari jalb qilingan:

- 1) maktabgacha ta'lim;
- 2) boshlang'ich umumiy ta'lim;
- 3) asosiy umumiy ta'lim;
- 4) o'rta umumiy ta'lim.

Umumiy ta'lim deganda, odatda, shaxsning rivojlanishiga va insonning jamiyatda hayoti uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, ko'nikma va malakalarni shakllantirishga, kasbni ongli ravishda tanlashga va kasbiy ta'lim olishga qaratilgan ta'lim turi tushuniladi. asosiy umumta'lim dasturlarini o'zlashtirish jarayoni. Ta'lim ob'ekti - yoshlar yoki ta'lim muassasalarida talabalar.

Ushbu ijtimoiy moslashuv davrida faol fuqarolik shakllanishi sodir bo'ladi, shaxsning e'tiqodi, axloqiy va boshqa fazilatlari shakllanadi. Har qanday

ijtimoiy-pedagogik jarayon, shu jumladan ko'rib chiqilayotgan jarayon, yoshlarni armiya muhitiga muvaffaqiyatli moslashtirish uchun harbiy tayyorgarlikning yakuniy natijalarini prognoz qilish imkonini beradigan aniq va aniq maqsadlarning mavjudligi bilan tavsiflanadi. Shu bilan birga, olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, umumta'lim tashkilotlari yoshlarni harbiy xizmatni muvaffaqiyatli o'tash uchun harbiy tayyorgarlik jarayonida o'z oldiga quyidagi maqsadlarni qo'yadilar:

- o'quvchilarning davlat sohasida asosiy bilimlarni olishlari.
- ularga harbiy xizmat asoslari bo'yicha bilimlarni o'tkazish;
- ularning harbiy-vatanparvarlik va jismoniy tarbiyasi;
- jismoniy tarbiya va sportga ijobiy munosabatni shakllantirish vah.k..

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, muayyan maqsadlarga erishish quyidagi vazifalarni hal etish bilan bog'liq:

- "Hayot xavfsizligi" kursida "Harbiy xizmat asoslari" bo'yicha nazariy mashg'ulotlar o'tkazish, davlat mudofaasi asoslari, tashkiliy tuzilishi, funktsiyalari va asosiy vazifalari bo'yicha bilimlarni shakllantirish. Ularning jangovar an'analari, davlatimiz fuqarolarining harbiy burchi haqida;- shakllangan nazariy bilimlarni mustahkamlash va zarur amaliy ko'nikmalarga ega bo'lish, o'quv muassasalari negizida yigitlar bilan lager mashg'ulotlarini o'tkazish;
- yoshlarga boshlang_ich harbiy-amaliy bilim, ko'nikma va malakalarni singdirish, tegishli kompetensiyalarni shakllantirish;
- talabalarni psixologik jihatdan chiniqtirish, kelajakdagi Vatan himoyachisining ichki tayyorgarligi, hissiy-irodaviy va psixologik fazilatlarini shakllantirish va rivojlantirish va boshqalar.

Bundan tashqari, yoshlarni samarali harbiy faoliyatga harbiytayyorlash jarayonida aniq funktsiyalar namoyon bo'ladi: kognitiv,moslashish, rehabilitatsiya, qayta tarbiyalash, dam olish, etakchilik fazilatlarini amalga oshirish, qayta tarbiyalash va boshqalar. Bir necha yillar davomida nashrlar mualliflari umumiy

ta'lim maktabida yoshlar nihariy tayyorgarlikning pedagogik jarayonining muhim elementlarini aniqlash va umumiy doirasini aniqlashga harakat qildilar.

Masalan, yoshlarning o'z vatanini qurolli mudofaaga ichki tayyorgarligini shakllantirishga har tomonlama tayyorgarlik ko'rishga hissa qo'shadigan o'ziga xos shakl va usullar, shuningdek, tarkibiy qismlarning mazmuni sifatida yoshlarning kognitiv va amaliy harakatlarini tashkil etish;

yoshlarni armiya xizmatiga tayyorlash tizimini o'z dissertatsiyasida asoslab bergan.

Shu bilan birga, N.A.Belousov, yoshlarni harbiy xizmatga tayyorlash, bir tomondan, ijtimoiy pedagogik tizim bo'lsa, ikkinchi tomondan, butun jamiyat uchun muhim bo'lgan, har tomondan faol bo'lgan, ko'p qirrali xususiyatga ega bo'lgan pedagogik jarayondir, degan xulosaga keldi. va murakkab tabiat.masalan,olib borilgan tadqiqotda. Muxamadeevning so'zlariga ko'ra, yoshlarni harbiy xizmatga tayyorlash ularning ta'lim vajamiyatda ijtimoiylashuvining tarkibiy qismlaridan biri sifatida taqdim etiladi.

Bunday holda,muallif harbiy komissarlikni boshqa muassasa va tashkilotlar, shu jumladan o'quv va kasbiy tashkilotlar bilan hamkorlikda harbiy xizmatga chaqiruvigacha bo'lgan yoshlarni armiya sharoitida motivatsiyani bosqichma-bosqich shakllantirish. O'rganilayotgan jarayon yosh avlodning armiya sharoitida himoya funktsiyalarini amalga oshirish uchun maxsus harbiy qobiliyatlarini shakllantirishni ta'minlashga qaratilgan barcha pedagogik muassasalarning maqsadli, muvofiqlashtirilgan ishi orqali amalga oshirilishi mumkin.

Harbiy tayyorgarlik o'z mazmuniga ko'ra, ijtimoiy -iqtisodiy, psixologik,pedagogik, tibbiy, tashkiliy, uslubiy va boshqa xarakterdagi turli xil jarayonlarning majmuini amalga oshirishni o'z ichiga olishi mumkin, ularning barchasi maqsadli va har tomonlama amalga oshirish uchun mo'ljallangan. Umum ta'lim tashkilotlarida yoshlarni harbiy xizmatga tayyorlashning mohiyati va mazmuni tahlili shuni ko'rsatadiki, o'rganilayotgan ijtimoiy-pedagogik jarayon tabiiy va qarama-qarshidir. tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'rganilayotgan ijtimoiy

pedagogic jarayonning qonuniyatlari ularning rivojlanishini tavsiflovchi ob'ektiv, qaror, zaruriy, eng barqaror va muhim munosabatlardir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, umumiy ta'lim muassasalarida ushbu jarayonga xos bo'lgan asosiy qonuniyatlar quyidagilardan iborat bo'lishi kerak:

Tahlil jarayonida aniqlangan qonuniyatlar va qarama-qarshiliklar fundamental nazariy va amaliy qoidalarni asoslash va eksperimental tekshirish uchun asos bo'ldi. Ta'lim muassasalarida yoshlarni harbiy xizmatga tayyorlashning ijtimoiy-pedagogik jarayonining samaradorligini belgilovchi.

Tadqiqotidagi bunday qoidalar qonunlardan kelib chiqadigan tayyorgarlik tamoyillari hisoblanadi. Shu bilan birga, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, aniqlangan o'qitish tamoyillaritarbiya tamoyillari va o'qitish tamoyillari yig'indisidir. Ulardan asosiylari quyidagilardan iborat:

- a) harbiy va davlat-vatanparvarlik yo_nalishi bilan ajralib turadigan maqsadlilik tamoyili, uning asosiy maqsadi umumta'lim muassasalaridayoshlarni davlatchilik nuqtai nazaridan harbiy xizmatga tayyorlash, belgilangan vazifalarni bajarishdan iborat. o'z vatanini himoya qilish konstitutsiyaviy burchi.
- b) Ko'rsatilgan tamoyilning asosiy talablari shundan iboratki, ijtimoiy-pedagogik jarayonning barcha sub'ektlari chuqur bilim bilan singdirilishi kerak. Yoshlarni Qurolli Kuchlar safida xizmat qilishga tayyorlashning maqsad va vazifalarini bilish va tushunish, umumta'lim muassasalarida maxsus harbiy tayyorgarlikdan o'tgan yoshlarda b o'lishi kerak b o'lgan fe'l-atvor fazilatlarini o'g' risidagi fikrlar aniq b o'ladi.

Umumiy ta'lim muassasalarining bitiruvchilari pedagogik jarayonning natijalarini tahlil qilish, uni baholashga ob'ektiv yondashish, o'ziga xos shartlar va xususiyatlarni hisobga olgan holda natijalarga erishishning maqsad va vositalarida birlikni ta'minlash, o'zaro munosabatlarni amalga oshirish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

XULOSA:

Umuman olganda, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va tarbiyaning uyg'unligi pedagogik jarayonning markaziy muammosidir. Bu borada milliy-ma'naviy meros, axloq mezonlarini insonparvarlikg'oyalariga tayangan holda uning uzviyligi, izchilligi, ilmiyligi, dunyoviyligi tamoyillari asosida insonlarning talab va ehtiyojlarini hisobga olgan holda aql-zakovat bilan yaratilgan, ularning tasavvuri, tafakkuri, orzu istaklari, e'tiqodi, axloq qoidalarini o'zida mujassam etgan, amaliy haetda sayqal topgan bo'lib, tarbiyaning asosiy negizi sanaladi. Ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni kursantlar

tarbiyasida uyg'unlashtirishning o'ziga xos jihatlari mavjud bo'lib, bular har bir yosh jamiyatda yashar ekan, o'z-o'zini anglashi va jamiyatda axloq me'yorlariga rioya etishi, jamoatchilik o'rtasida o'zini tuta bilishi, oilada hurmat va oqilona munosabatlarni tarkib toptirishi, farzandlik burchini bajarishi, halollik, iymonlilik mezonlariga amal qilishi, Vatanni sevish, buni o'z faoliyatida namoyon etishi kabilardan iboratdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mamajonov, R. A., Akhunov I. ya. (2020). The significance of literature, cinema, theater and fine arts in military and patriotic education. Interscience, (22-3), 64-66.
2. Artikovich U.A., Ibragimovich A.I., Khoshimovich A.B. (2022). The campaign of alexander the macedonian to india. Journal of new century innovation, 16 (2), 12-14.
3. Ахунов, И. И., Тошполатов, А. М., Узаков, А. А., Убайдуллаев, С. С. (2023). Воспитание подрастающего поколения в духе духовности и патриотизма в эпоху амира темура и тимуридов. новости образования: Исследование в XXI веке, 1(7), 1011-1016.